

OLIV TA'LIM TIZIMIDA TALABALAR BILIMINI TA'MINLOVCHI INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR

B.Deqonov.

Qo'qon DPI v.b dotsenti. O'zbekiston

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta'lim tizimidagi innovatsion jarayonlar va ularning o'ziga xos xususiyatlari bayon qilingan. SHuningdek, O'zbekistonda innovatsion jarayonlar, ularning ta'lim jarayonidagi o'rni tahlil ilingan.

Kalit so'zlar: ta'lim tizimi, innovatsion jarayonlar, interfaol usullar, yangilik, innovatsiya, o'quv va pedagogik faoliyat, ijtimoiy omillar, ijodkorlik, ta'lim sifati, zamonaviy bilim, amaliy ko'nikma va malakalar.

АННОТАЦИЯ:

В данной статье описаны инновационные процессы в системе образования и их особенности. Также проведен анализ инновационных процессов в Узбекистане, их роли в образовательном процессе.

Ключевые слова: система образования, инновационные процессы, интерактивные методы, инновация, новаторство, учебно-педагогическая деятельность, социальные факторы, творчество, качество образования, современные знания, практические навыки и компетенции.

Bugungi innovatsiya sohasidagi ilm-fan taraqqiyotining har qanday yutug'i insoniyat mushkulini oson qilishga, uning muammolarini qisman bo'lsa-da hal etishga xizmat qilishi kerak. SHunday bo'lyapti ham: yillar davomida fazodan mustaqil tarzda turli ma'lumotlarni yerga jo'natishdan tortib tabiiy va texnogen hodisalar vaqtida inson kirishi imkonsiz joylarga ham yetib borayotgan, jarrohlarni ko'zi va barmoqlari ilg'amaydigan eng mayda to'qimalargacha batafsil va xatosiz tekshira olayotgan aynan shu – katta-kichik sun'iy onglashtirilgan turli robotlar, mashinalar uskunalardir. Avvaliga xizmat ko'rsatish joylari, bemorlar va yolg'iz keksalarga ko'mak uchun ishlab chiqilgan bunday «temir odamlar» yildan-yilga har tomonlama takomillashib, fikrlashda insoniyat bilan bahslashishga shay turibdi, go'yo. YA'ni, bir davrlar o'ziga qanot bog'lab uchmoqni orzu qilgan odamzod avlodlari bugun temirga «jon kiritish» ustida bosh qotirmoqda.

Komp'yuter texnologiyalari, axborot kommunikatsiya vositalarining ta'limda joriy etilishi bilan ta'lim oluvchi va ta'lim beruvchi sub'yektlarning faoliyatlarida keskin burilish jarayoni sodir bo'ldi. CHunki, axborot texnologiyalari orqali vaqtning tejalishi, sifatli va samarali ta'lim olish, sodir bo'layotgan voqea, xodisa va jarayonlarning ayni paytida xabardor bo'lish imkoniyatlarining oshishi ta'limning

yangi qiyofaga ko'tarilishini, tarbiya jarayonini esa dolzarblashuviga olib keldi. Rivojlangan mamlakatlarning ta'lim dargohlarida ta'lim beruvchi professor-o'qituvchilarining o'rniga robotlarning dars jarayonini olib borishi taxsinga sazovordir. Masalan, AQSHning Jorjiya Texnologiya institutida robot o'qituvchi – Jill Uotson (Jill Watson) dasturlash dizayni bo'yicha talabalarga dars berib kelmoqda. Jill Uotson — bu robot, IBM Watson bazasida ishlaydigan sun'iy intellekt tizimi hisoblanadi, ammo shu 2 vaqt mobaynida biror talaba roboto'qituvchi bilan muloqotda buni sezmagani ta'kidlaganlar.

Xitoyda bog'chalarda va boshlang'ich ta'lim maktablarida o'qituvchilik qilishni Keeko nomli Robotga ishonib topshirishdi. Robot o'zining ishini ustamonlik bilan bajarib kelmoqda. O'qituvchilik jarayoniga robotlarni joriy qilish muvaffaqiyatli kechayotgan bo'lsa-da, mutaxassislar baribir bolalar tirik odam bilan muloqot qilishi zarur deyishmoqda. Albatta, robotlar anchayin barqaror, ishonchli va oson mashg'ulot o'tkazadi, ammo ular tirik hissiyotlarni hozircha ta'minlay olmaydi. Lekin, globallashtirish jarayoni davrida texnika va texnologiya taraqqiyoti inson ongi va dunyoqarashidan ancha ilgari ketmoqda. Ayni paytda, texnika taraqqiyoti natijalari bo'lmish zamonaviy texnologiyalar ta'lim va tarbiya jarayonlarida yutuqlarga va samarali natijalarga erishish omili bo'lish bilan birga, unga ma'lum darajada salbiy ta'sir o'tkazish vositasi sifatida ham namoyon bo'lmoqda. Uning bu jarayondagi ijobiy natijalarini inkor etmagan holda, ayrim salbiy oqibatlari haqida to'xtalamiz. “Texnogen sivilizatsiya insoniyatga juda ko'p yutuqlar keltirganday bo'lgan edi..., – deydi V.S.Stepanov. – Ko'pchilik odamlar yaxshi kelajakka bo'lgan o'z orzu umidlarini shu sivilizatsiya taraqqiyoti bilan bog'lagan edilar. Atigi yarim asr oldin aynan texnogen sivilizatsiya insoniyatni o'zini o'zi halok etadigan, jar yoqasiga olib kelib qo'yadigan global krizisga duchor etishini hech kim hayoliga keltirmagan edi”. O'sib kelayotgan yosh avlod vakillari bugungi kunning yutuqlaridan bahramand bo'lish bilan birga uning salbiy ta'sirlaridan himoyalani jarayonlariga nisbatan innovatsion yondashuvni shakllantirishni taqazo qilmoqda. Umuman olganda esa, XXI asr boshlanishiga kelib nafaqat faylasuf mutafakkirlar, balki olimlar ham global inqiroz, insoniyat va madaniyat xalokati to'g'risida ilmiy xulosalarni oldinga surmoqdalar. Masalan, Kembrij universiteti matematika va nazariy fizika kafedrasini rahbari bo'lgan, Nobel mukofoti sovrindori Stiven Xoking yer aholisi sonining keskin ortib ketishi oqibatida insoniyat hayoti berk ko'chaga kirib qolganini e'lon qildi. Endilikda, uning fikriga ko'ra, insoniyat oldida ikki yo'l - yo yadro urushi, yoki insoniyat O'rta asrlar davrida yashagandek yashashga o'tishi qoldi. “Lekin men pessimist emasman, shuning uchun fan olimlari bu muammoning yechimini topadi deb o'ylayman” – deydi u. S.Xokingning hisob kitoblariga ko'ra, insoniyat hayotidagi yalpi

inqiroz kompyuter texnologiyalari taraqqiyoti tufayli ham sodir bo'lishi mumkin. YA'ni, uning tushuntirishicha komp'yuterlarning intellekti

inson intellekidan orqada ekanida xatar yo'q, lekin keyinchalik uning "miyasi" 3 tobora yaxshi va tez ishlaydigan vaqt keladi. SHunda kompyuter ongi inson biologik ongini boshqarishga o'tadi. Bu esa insonning "aqlli inson" sifatidagi inqirozidir. Buning oqibatida kompyuter planeta hayoti uchun eng muhim barcha

manba va vositalarni – energiya, transport, mudofaa, informatsiya va boshqalarni - o'z nazorati ostiga oladi.

Lekin, fan-texnika va texnologiya qanchalik kuchli taraqqiy etmasin, qanday kashfiyotlar qilmasin, undan turli manfaatdor kuchlar o'zlarining mafkuraviy maqsadlari yo'lida noxolis foydalanish imkoniyati hamisha mavjud. Bunday holatlarni jamiyatning ta'lim-tarbiya jarayonlarida ham uchratish mumkin bo'ladi.

XIX asr oxirlariga kelib insoniyat texnogen sivilizatsiya biosferani, noosferani va inson hayotini butkul vayron etayogan regerektiv jarayonni boshdan kechirayotgani haqidagi haqiqatga ro'para keldi. Fan va uning asosida

avj olgan texnologiyalarning salbiy oqibatlari keng oshkor bo'ldi, ekologiya muammolari eng dolzarb muammolarga aylandi. Bu esa, o'z navbatida, inson ma'naviy madaniyati, uning ichki dunyosi, ruhiyati masalasiga jiddiy e'tibor berishga, inson o'zining nobarkamolligini bartaraf etishi va barkamol jamiyat qurishi kerakligi haqidagi g'oyalarning oldinga surilishiga olib keldi. Milliy o'zligimiz shakllana boshlagan hozirgi davrda biz asliy ma'naviy qadriyatlarimizga, madaniyatimizga qaytishning barcha choralarni ko'rishimiz zarur. Buning uchun esa avvalo o'sha buyuk qadriyatlarimizning mazmunini yangi shart sharoitlarga tatbiqan qayta tiklab olishimiz kerak. Mustaqillikka erishganimizdan keyin hozirgi davrning eng muhim vazifalaridan biri ushbu jarayonlarga mos keladigan, yangicha fikrlovchi avlodni tarbiyalashdan iborat bo'lib qolmoqda. SHuning uchun ham dunyodagi barcha davlatlar tamonidan hamma zamonlarda ham ijtimoiy omillar, jumladan, demokratiya, insonparvarlik tamoyillari jamiyat a'zolariga ruhiy oziqa, ma'naviy madad ekanligi tan olingan. Bu tamoyil va qadriyatlarning mazmun-mohiyati haqidagi tasavvurlarni oilada hamda ta'lim muassasalarida shakllantirilsa, yoshlar ongi, tarbiyasi, ularning dunyoqarashi va turmush tarzida jiddiy ijobiy o'zgarishlar bo'lishiga olib kelishi hech kimga sir emas. SHu nuqtai nazardan olib qaralganda, ta'lim tizimini takomillashtirish jamiyatimiz taraqqiyotini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Bugungi kunda mamlakatimiz aholisining 60 foizidan ortig'ini 30 yoshgacha bo'lgan yoshlar tashkil etmoqda. Bu miqdor boshqa mamlakatlar ko'rsatkichlaridan ikki yarim barobar ko'pdir. O'zbekiston aholisining 40 foizi esa 18 yoshgacha bo'lgan yoshlardir. [2,5-6-b] Ayniqsa, yoshlarga oid davlat siyosatini amalga oshirish va ularning dunyoqarashini

innovatsion kreativ yondoshuv asosida rivojlantirishga alohida e'tibor berilib, qator maqsadli chora-tadbirlar ro'yobga chiqarilmoqda. Jumladan, mamlakatimizda «mustaqil fikrlaydigan, mamlakatimiz istiqboli uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olishga qodir, tashabbuskor, shijoatli yoshlarni tarbiyalash»[3] ijtimoiy sohani rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Prezidentimiz SHavkat Mirziyoyev bu haqida shunday degan edi: "Hammamiz yaxshi bilamiz, bugungi davr yuqori texnologiyalar, innovatsiyalar zamonidir. Dunyodagi rivojlangan mamlakatlar o'z oldiga nafaqat ko'plab mahsulotlar ishlab chiqarish va ularni bozorga olib chiqishni, balki chuqur bilim va ilmiy yutuqlarga asoslangan innovatsion iqtisodiyotga o'tish vazifasini qo'ymoqda. YA'ni, o'z iqtisodiyotini mavjud tabiiy

resurslarni sarflash evaziga emas, innovatsion mahsulotlar yaratish, o'zlashtirish va ilg'or texnologiyalarni ishlab chiqarishga joriy qilish orqali rivojlantirish taraqqiyotning asosiy omiliga aylanmoqda...". [4, 168- b]

Keng ko'lamli islohotlarning muhim bo'g'ini – innovatsiyalar ham bugun har bir sohada bo'lgani kabi oliy ta'lim tizimida ham o'zining afzalliklarini namoyish qilmoqda. Ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish, kadrlar tayyorlash mazmunini tubdan qayta ko'rish, xalqaro standartlar darajasiga mos oliy ma'lumotli mutaxassislar tayyorlash uchun zarur sharoitlar yaratilishini ta'minlash maqsadida hukumatimiz tamonidan qabul qilingan bir qator me'yoriy hujjatlarda eng muhim bo'lgan bir qator vazifalar belgilangan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Oliy ta'limda faol va interaktiv ta'lim texnologiyalari (darslarni o'tkazish shakllari): darslik / komp. T.G. Muxin. - Nijniy Novgorod: NNGASU, 2013. - 97 p.
2. Gushchin Yu.V. Oliy ta'limda interfaol o'qitish usullari // "Dubna" Xalqaro tabiat, jamiyat va inson universitetining psixologik jurnali, 2012. - No 2. - B. 1-18.
3. Zaxarova, I.G. Ta'limda axborot texnologiyalari: oliy ta'lim uchun darslik. darslik muassasalar / I.G. Zaxarov. - M.: "Akademiya", 2008., 338-bet
4. Kovalenko E.M. Ta'limdagi interaktiv texnologiyalar va elektron ta'lim elementlari // Ta'limni modernizatsiya qilish sharoitida interaktiv ta'limning zamonaviy tizimi. Ilmiy-metodik konferensiya materiallari; Janubiy Federal Universiteti). - Rostov-na-Donu: Janubiy federal universiteti nashriyoti. - B.47-50
5. Muratova, G. R. "MODERN REQUIREMENTS FOR THE CREATION OF EDUCATIONAL PUBLICATIONS ON PHYSICAL EDUCATION FOR

SECONDARY SCHOOLS." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 11.5 (2023): 1-4.

6. Муратова, КГПИ Г. "АКТИВИЗАЦИЯ ДВИГАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ ПУТЁМ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СОРЕВНОВАТЕЛЬНО-ИГРОВОГО МЕТОДА." Science Promotion 4.1 (2023): 24-29.

7.Makhmudovich, Gafurov Abdushokir, Gafurov Abduvohid Makhmudovich, and Yuldasheva Jamilakhan Mukhtorovna. "The role of gymnastics in the educational process." Open Access Repository 8.12 (2022): 5-8.

8. Mukhtorovna, Yuldasheva Jamilakhan. "EFFECTIVE WAYS OF MANAGING THE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP IN THE FIELD OF SPORTS." Open Access Repository 8.12 (2022): 693-697.

9.Mukhtarovna, Yuldasheva Jamilakhan, Melikhujayeva Noilakhan, and Mirzarahimova Muhtasarkhan. "THE PECULIARITY OF TAKING GYMNASTICS CLASSES WITH STUDENT GIRLS." INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429 12.03 (2023): 47-51.

10.Umarov, Abdusamat Abdumalikovich, and Zulxumor Urinboyevna Umarova. "Talaba-yoshlarni jismoniy sifatlarini rivojlantirishda milliy va harakatli o 'yinlarning o 'rni." Scientific progress 4.1 (2023): 260-265.

11. Umarov, A. A., and L. I. Kutyanin. "New defoliant: search, properties, application." Chemistry (2000).

12. Khatamov, Zafarjon. "METHODOLOGICAL JUSTIFICATION OF THE MAIN DIRECTIONS OF

13.Nazirjonovich, Khatamov IMPROVING PHYSICAL EDUCATION OF HIGHER EDUCATION STUDENTS." Namangan davlat universiteti Ilmiy axborotnomasi 6 (2023): 811-818.

14.Zafarjon. "Formation of Psychological and Pedagogical Problems Through Sports Motivation." European Journal of Economics, Finance and Business Development 1.9 (2023): 31-39.

15.Nazirjonovich, Khatamov Zafarjon. "Pedagogical Methods and Conditions for the Innovative Formation of Motivation of Young Handball Players." European Journal of Economics, Finance and Business Development 1.9 (2023): 13-22.

16.Mukhammedovich, Jurayev Vokhidjon. "Psychological Foundations of Willpower in the Formation of Competition Motivation in Athletes." Central asian journal of literature, philosophy and culture 3.11 (2022): 315-318.

17.Nazirjonovich, Khatamov Zafarjon. "Pedagogical Aspects of Forming Sports Motivation." European Journal of Economics, Finance and Business Development 1.9 (2023): 23-30.

18.Ruzimatov, Islomjon. "THE SIGNIFICANCE OF METHODS DETERMINING THE DEVELOPMENT OF LEADING PHYSICAL QUALITIES IN ROADCASTS." Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal 4.05 (2023): 177-185.

19.Erkuzievich, Islomjon Rozmatov. "THE IMPORTANCE OF THE METHODS USED IN THE DEVELOPMENT OF PHYSICAL QUALITY OF BEHAVIOR OF INVADING ATHLETES CARRYING OUT HARD WORK." ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 7.603 11.12 (2022): 325-330.

20.Ro'zimatov, Islomjon. "Bosqon uloqtiruvchilarda jismoniy sifatlarning rivojlanishini belgilab beruvchi metodlarni ahamiyati." Scientific-theoretical journal of International education research 1.3 (2023): 92-97.

21.Rozmatov, Islamjon, and Sanjarbek Gulomjonov. "The specific importance of motor methods of special training in short-distance running." International Bulletin of Applied Science and Technology 3.3 (2023): 89-93.

22.Хожимуродова, Махлиёхон, and Фахриддин Иномов. "AN INNOVATIVE APPROACH TO THE DEVELOPMENT OF STUDENTS'MOVEMENT SKILLS AND COMPETENCIES IN PHYSICAL EDUCATION CLASSES." ИЖТИМОЙ-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences. 3.7 (2023): 252-257.

23.Nazirjonovich, Xatamov Zafarjon, and Inomov Faxriddin O'rmonjonovich. "Physical Education In Higher Educational Institutions Problems Of Formation Of Professional Skills On The Basis Of Science And Practice Ytegration In The Training Of Teaching Staff." Journal of Positive School Psychology (2023): 870-876.

24.Makhmudovich, Gofurov Abdushokir, Irmatov Shavkat Anvarovich, and Inomov Fahriddin O'rmonovich. "Development of physical activity of students based on physical education and sports classes." INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429 11.11 (2022): 135-141.

25.O'rmonjonovich, Inomov Faxriddin. "Problems of Development of Physical Culture and Sports after Independence." Central Asian Journal of Literature, Philosophy and Culture 3.12 (2022): 58-62.

26. Qurbonovich, Abdullayev Oybek Qurbonovich Abdullayev Oybek. "JISMONIY TA'LIMDA O 'QUVCHILARNING RUHIYATINI TARBIYALASH VA IRODASINI MUSTAHKAMLASHNING AHAMIYATI XUSUSIDA." Scientific journal of the Fergana State University 6 (2023): 132-132.

27. Qurbonovich, Abdullayev Oybek. "DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL KNOWLEDGE AND SKILLS IN FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS." ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 7.603 11.12 (2022): 256-261.

28. Qurbonovich, Abdullaev Oybek. "Ways of training students by physical and spiritual development using folk games." World Bulletin of Social Sciences 5 (2021): 138-141.

29. Qurbonovich, Abdullaev Oybek. "Development of Mentally Stable Qualities in Adolescent Students Through Physical Educational Means." European Journal of Humanities and Educational Advancements 2.12 (2021): 141-145.

30. Kurbanovich, Abdullayev Oybek. "Innovative technologies in physical education classes." ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal 11.6 (2021): 92-95.

31. Иномов, Фахриддин Ўрмонович. "Стратегия подач в современном настольном теннисе." Образование наука и инновационные идеи в мире 32.1 (2023): 47-50.

32. Umarov, Abdusamat Abdumalikovich, and Zulxumor Urinboyevna Umarova. "Talaba-yoshlarni jismoniy sifatlarini rivojlantirishda milliy va harakatli o 'yinlarning o 'rni." Scientific progress 4.1 (2023): 260-265.

33. Умаров, А. А., Умарова З. У. (2023). СПОРТ В СИСТЕМЕ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ ОБЩЕСТВА: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЙ ПОДХОД. МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ «ВРЕМЯ НАУЧНОГО ПРОГРЕССА», 2 (2), 46–52. Получено с <http://academicsresearch.ru/index.php/ispcttosp/article/view/1264>.

34. Umarov, A. A., and L. I. Kutyanin. "New defoliants: search, properties, application." Chemistry (2000).